

Nekonečný příběh

**Martina Lanžiho
broumovského
děkana**

Adalbert

měsíčník královéhradecké diecéze

6/2021 / ročník XXXI / 29 Kč

12 Ani v lese nelze nic bez naděje

14 Příběh zachráněné kaple

22 Osobnosti diecéze: Hana Koudelková

23 Historie Brandlova obrazu

Byli jsme připraveni

Baroko nebyla doba temna, **Broumovsko** je toho jasným důkazem. V bývalých Sudetech se před více než třemi sty lety zrodil ojedinělý soubor barokních kostelů, jehož duchovními otci byli osvícení opati benediktinského kláštera Tomáš Sartorius a především jeho nástupce Otmar Daniel Zinke.

Je požehnáním pro kraj na česko-polské hranici, že v jejich stopách se vydali naši současníci. Připouštět sice, že tady lišky možná dávají dobrou noc, ale dobře vědí, že Bohem zapomenutý není. V Broumově na česko-polské hranici slouží už čtrnáctým rokem P. Martin Lanži. Právě tady se zrodil jeden ze zázraků českého baroka – impozantní klášter, dnes národní kulturní památka, a ve vsích kolem farní kostely, všechny z první poloviny 18. století. Jejich stav byl ještě před pár lety, až na výjimky, velmi žalostný. Proto duchovní, původem ze Slovenska, s nepříliš početnou farností začal usilovat o jejich záchranu. Sešli jsme se na broumovské faře. Vikář Norbert Josef Zeman († 2013), za kterým jsem tam dlouhé roky jezdila, by byl mile překvapen, jak se změnila. Citlivá přistavba z roku 2019 přispěla k modernímu využití starobylého objektu. Dlužno ovšem předeslat, že to není původní fara. Jsme na území, které spravovali benediktini, nejstarší řeholní řád v západní Evropě, na Broumovsko přišli před více než osmi sty lety. Po vysídlení sudetských Němců museli mniši z kláštera odejít. Po nástupu děkana Stanislava Šroufka se sídlem duchovní správy stal navenek až trochu impozantně působící dům v bezprostřední blízkosti děkanského kostela sv. Petra a Pavla, který je součástí bývalých broumovských hradeb. Nikdy nebyl koncipován jako farní budova, do roku 1955 v něm přebýval zvoník. Část budovy je z doby kolem roku 1710.

” V ještě mnohem starší části fary se nachází freska Posledního soudu, dnes označovaná jako Triumf smrti.

V minulosti to bývala márnice a úplně původně možná soukromá kaple. Pan vikář Zeman tam skladoval dříví na otop fary.

” Zrovna jsem zamykal kostel, když jsem byl jsem svědkem „lurdského zázraku“. Opodál stála skupina starších lidí, kteří začali odhazovat berle, a co jim síly stačily a tělo umožnilo, běželi ke kostelu.

„Dřevo jsem ztopil a objevila se freska,“ líčil okolnosti objevu s úsměvem Martin Lanži. Žádný mimořádný objev to ovšem nebyl. Lidé znali historie a místních podmínek o fresce věděli. Nynější padesátníci vzpomínají, že o ní mluvili jejich učitelé při výuce. Uvědomil jsem si, že když opravujeme střechy, okna a fasády, měli bychom se pustit i do něčeho, co povznese ducha. Když pak přijel v říjnu 2012 prof. Jan Royt (český historik umění, hlavním předmětem jeho zájmu je křesťanská ikonografie a středověké malířství) a spatra popisoval, co všechno na té fresce vidí, řekli jsme si, že ji zkusíme zpopularizovat. Když přijede turista do Broumova, jde většinou do dřevěného kostela na hřbitově, který je národní kulturní památkou. Pak navštíví klášter a až bude cestou k autobusu sestupovat po

schodech vedle fary, mohl by si ještě prohlédnout fresku Posledního soudu. Podle prof. Royta ji lze datovat do roku 1320, což jsme v době Jana Lucemburského, čili ještě před Karlem IV.

” Asi bychom měli fresku trochu čtenářům popsat.

Velké nástěnné malbě vévodí Kristus v mandorle, po stranách jsou napravo sv. Jan Křtitel, nalevo Panna Marie. Za sebou mají postavy andělů, každý z nich drží nástroje ukřižování. Pod Kristem je pět moudrých panen nalevo a pět pošetilých panen napravo. Moudré a krásné drží číše plné dobrých skutků, hlavy mají pozvednuty a následují anděla, který je vítá. Na druhé straně vidíme pět pošetilých panen, obvázaných jakýmsi lanem. Podle prof. Royta se s motivem řetězu, který obepíná zatracené lidi všech stavů při posledním soudu, setkáváme např. na tympanonu středního portálu v katedrále Notre Dame v Paříži, ale co je originální, prof. Royt ve své zprávě říká, že se s něčím podobným minimálně ve středoevropském kontextu nesetkal, je jedinečné zobrazení ďáblů na ramenou pošetilých panen z 25. kapitoly Evangelia sv. Matouše. V poslední části fresky je nalevo výjev tří živých a tří mrtvých, což je také středověká záležitost, a na pravé straně vidíme postavu u menzy, podle všeho si nalévá víno, a nad ní zase ďáblík, který si vede svou oběť, už je v jeho moci. To je centrální výjev. Když se podíváme po stranách, vidíme určité fragmenty. Podle prof. Royta by to zcela logicky měly být postavy apoštolů. V letech 2013–2015 fresku restaurovali Miroslav Křížek a Pavel Padevět.

Bezděkov; foto Dano Veselský

Hvězda; foto Dano Veselský

Heřmánkovice; foto Dano Veselský

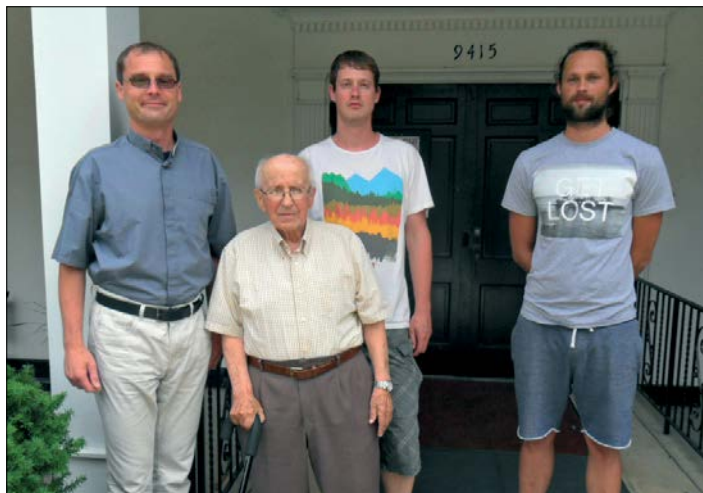
Ruprechtice – nový plášť; foto Martin Lanži

Otovice – kalich sv. Barbory; foto Martin Lanži

Přes všechny starosti, které rekonstrukce kostelů na Broumovsku přinášejí, žije své kněžství Martin Lanž s radostí.

Členové Tour for Church(ill) s Králem Šumavy

S náměstkyní hejtmána Martinou Berdychovou

Práce na částečném zpřístupnění gotické malby na broumovské faře začaly začátkem léta 2020. Hotovo bylo koncem října, pomohli dobrovolníci, přispěli dárci. Odstranění části původní předzahrádky fary umožnilo otevřít přístup, do nově vydlážděné podlahy přijdou ještě zabudovat infopanely, bezpečnost unikátního díla ochrání sklo před freskou. Díky dotaci z Evropské unie by měla být kompletně zpřístupněna v roce 2022.

77 Od gotiky k českému baroku. Ojedinelá skupina kostelů, která na Broumovsku vznikla v první polovině 18. století, je naprostý fenomén. O zachranu usiloval už od počátku 90. let minulého století vikář Norbert Josef Zeman. Martin Lanži na jeho odkaz po svém příchodu navázal.

Když vidím kostely svých kolegů, jak je mají v pořádku, že je tam podlaha, okna nejsou rozbitá a mnohde mají dokonce topení, obdivuji zdejší katolickou komunitu, že se vydá každou neděli do těch plus mínus 0 stupňů na bohoslužbu. Když jsem měl první venkovskou mši v Božanově, bylo to na sv. Cyrila a Metoděje, cítil jsem se jako Bolek Polívka v Zapomenutém světle (jedna z nejznámějších knih Jakuba Demla, v roce 1996 vznikl na její motivy stejnojmenný film s Boleslavem Polívkou v hlavní roli kněze ve venkovské farnosti kdesi v severočeských horách). Ta atmosféra, ten vzduch, jak tam stál, to byl první vjem, první návštěva venkovského

kostela tady. Dnes je díky mému předchůdci vikáři Zemanovi a architektovi Janu Slavíkovi **božanovský kostel svaté Máří Magdaleny** opravený. Byl první, pak přišly na řadu Martínkovice, kostel sv. Jiřího a Martina, ale to je Martin Allio, období předdientzenhoferovské (1690–92), díky varhaníku Hrubému se tam podařilo zrestaurovat také krásné rokokové varhany. Vladimír Hrubý z Božanova je původním povoláním zemědělský inženýr, ale už od dětství hraje na varhany v místních kostelech. Po roce 1989 založil pěvecký soubor Canticum, s nímž uvádí díla klasiků, i skladby místních skladatelů a varhaníků, kteří od barokních dob působili v klášteře benediktinů v Broumově. Po jeho zrušení v padesátých letech minulého století se staré noty zachovaly na kůrech zdejších kostelů, zejména v kostele sv. Petra a Pavla v Broumově.

Do broumovské skupiny barokních kostelů patří **kostel sv. Prokopa v Bezděčkově nad Metují**, což je stejně jako kaple na Hvězdě farnost Police nad Metují. Jeho vnější plášť byl společně s reovací hřbitovních zdí opraven v letech 2017–2019. Opravy zahájil ještě Mons. Marian Lewicki, zdárně dokončil P. Jarosław Furtan.

77 Zatímco v prvních letech posháněl Martin Lanži každý rok kolem 4 milionů korun, v roce 2018 poslala Evropská unie desetinásobek ... přesně 42 milionů korun!

Doba byla příhodná a my jsme byli připraveni. Podařilo se poskládat tým spolupracovníků, pomáhají kolegové – výpomocný duchovní František Hofman a jáhen Geon Rudolf Holý, OPraem. Dohled zajišťuje Ministerstvo kultury ČR, Královéhradecký kraj, Biskupství královéhradecké, peníze hlídá Ing. Darina Dvořáková.

Více než 300 let je **kostelu sv. Michaela archanděla ve Verněřovicích**, stavět ho začali roku 1719 za opata Otmara Daniela Zinkeho. Všestranný milovník kultury a výtvarného umění svěřil práci Kryštofu Dientzenhoferovi, který navrhl ještě tři kostely. Jeho syn Kilián po něm dokončil dalších šest a kapli na Hvězdě.

Opravený verněřovický kostel se stal znovu dominantou Broumova v říjnu 2019. Náročná obnova za 6 milionů korun se oproti původnímu plánu protáhla. Museli jsme dodržovat původní postupy, používat vápenné malty. Současná podoba by měla barevností odpovídat původní barvě kostela, nejstaršího z broumovské skupiny. Obnovou prošly i věžní sluneční hodiny. Je to něco, co dělá kostel naprosto osobitým. Kromě fasády se řešily okenní výplně, mobiliář kostela a dva boční oltáře.

Kostel sv. Jakuba Většího v Ruprechticích byl postaven v letech 1720–1723, rovněž na místě staršího dřevěného kostela, podle plánu Kiliána Ignáce Dientzenhofera z iniciace opata Otmara

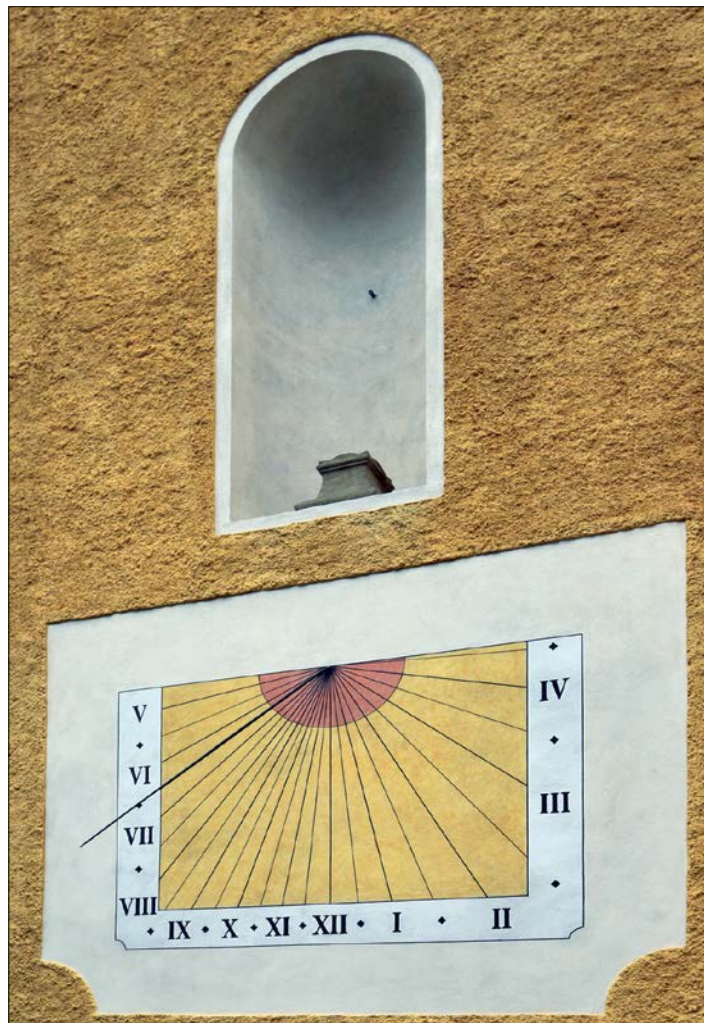
Vernéřovice – stav v roce 2018; foto Martin Lanži

Vernéřovice – nový plášť; foto Martin Lanži

Božanov; foto Dano Veselský

Vernéřovice – sluneční hodiny; foto Martin Lanži

Freska Posledního soudu, dnes označovaná jako Triumf smrti; foto Martin Lanži

(S panem opatem Austinem Murphym a Mons. Dušanem Hladíkem

(Broumovsko se stalo pro Martina Lanžihovo životním posláním

Zinkeho. Součástí areálu je volně stojící zvonice, ohrazení hřbitova s márníci a fara s kolnou. Ruprechtický kostel prošel největší rekonstrukcí, opravovaly se střecha, okna, fasáda, elektroinstalace a částečně varhany. Proinvestovalo se 18 milionů kroun. Je tady jedno unikum v celém souboru ... kostel má vitráže, sice jenom sto let staré, ale taky zrestaurované. V těžkých situacích jsem se naučil sloužit mši ke cti sv. Josefa, ostatně máme Rok sv. Josefa, a opravdu nám pomáhal.

V kostele Věch svatých v Heřmánkovicích vyměníme střechu a okna, fasáda se dělat nebude, bude se pracovat na průzkumu vnitřních stropů a odvodnění. Jenom pro zajímavost ... kostely v minulosti měly odvodňovací systém, díky němuž v nich nevzlínala zemní vlhkost. Přesvědčili jsme se o tom v Bezděkově. Jak šel čas, průduchy se zasypaly a důmyslný systém přestal fungovat.

V Heřmánkovicích jsem byl jednou s maminkou. Zrovna jsem zamykal kostel, když jsem byl jsem svědkem „lurdského zázraku“. Opočal stála skupina starších lidí, kteří začali odhazovat berle, a co jim síly stačily a tělo umožnilo, běželi ke kostelu. Pustil jsem je dovnitř a oni měli slzy v očích, když mně německy říkali, že tady byli pokřtěni. Tam jsem poprvé zažil, co znamenal odsun Němců. Podobných návratů jsem byl potom svědkem ještě několikrát. Z oblasti, kterou spravuji, odešlo 22 tisíc lidí. Je to pořád nezhojené, bolestné.

„Jenom pro zajímavost. V těsném sousedství heřmánkovického kostela se zachovala původní barokní fara. Vzpomínám na vikáře Zemana, který mně při její návštěvě vyprávěl, že se tam v roce 1810 narodil Celestýn František Opitz, člen řádu Milosrdných bratří. Jako první v Evropě operoval v narkóze, stalo se tak v únoru 1847 v pražské nemocnici Na Františku.“

„...co je na fresce z broumovské fary originální, minimálně ve střeoevropském kontextu, je jedinečné zobrazení ďáblů na ramenou pošetilých panen z 25. kapitoly Evangelia sv. Matouše.“

S opravou kostela sv. Anny ve Vižňově bychom chtěli být dál už proto, že je to opravdu živá vesnice. Už několik let ho rekonstruuje z Programu záchrany architektonického dědictví Ministerstva kultury, využíval ho už N. J. Zeman. Spolupodílníkem je Královéhradecký kraj, ročně přispívá částkou přibližně jeden milion korun. Celkově jsme ve Vižňově proinvestovali už 6–7 milionů korun, hotová je střecha, postupně opravujeme okna. Když jsme prezentovali výstavu

Tempus Fugit (o té později) v kanadské Ottawě, zprostředkoval nám tehdejší velvyslanec Pavel Hrnčíř audienci u nuncia, bydleli v diplomatické čtvrti kousek od sebe. On před tím působil v Estonsku, znal poměry v bývalých zemích východního bloku a daroval nám 5 tisíc kanadských dolarů, což je více než 85 tisíc českých korun. Věnovali jsme je právě na ta vižňovská okna. Výměna okenních výplní na kostele sv. Anny představuje částku 650 tisíc Kč.

Kostel sv. Markéty v Šonově je nejobtížnějším kostelem slavné broumovské skupiny kostelů. Vznikl v letech 1727 až 1730 podle plánů K. I. Dientzenhofera, stavba je inspirována bazilikou sv. Markéty v břevnovském klášteře v Praze. Šonov byl náš pilotní evropský projekt, získávat dotace jsme se tenkrát teprve učili, ze Státního zemědělského intervenčního fondu jsme obdrželi 3,5 milionu korun. Rekonstrukce střechy a oken začala v dubnu 2013, dokončena byla o rok později.

Kostel sv. Barbory v Otovicích postavil v letech 1725–1726 na místě dřevěné protestantské kaple Kylián Ignác Dientzenhofer, pravděpodobně podle staršího návrhu svého otce Kryštofa. Podobně jako ve Vižňově využíváme i v Otovicích Program záchrany architektonického dědictví za spoluúčasti Královéhradeckého kraje. Opravujeme už několik let, také tady jsme zatím proinvestovali 6–7 milionů korun, hlavně

(S výstavou Tempus Fugit sklízí Martin Lanži uznání v mnoha zemích

(Šonov; foto Dano Veselský

se dělala střecha. Loni krátce před svátkem sv. Barbory jsme za spolupráce arch. Jana Slavíka vrátili na původní místo restaurovanou hrotnici sanktusníku. Především návštěvníci z Polska se domnívají, že je-li na věži kalich, jde o protestantský kostel. Kalich je ovšem atribut sv. Barbory, patronky horníků. Příští rok snad, dá-li Bůh, začneme opravovat fasádu.

Do skupiny barokních kostelů patří ještě **kostel sv. Václava v Broumově**. Vrcholně barokní dynamická stavba, dílo Kiliána Ignáce Dientzenhofera s cennou freskovou výzdobou, postavená na místě protestantského kostelíka, jehož uzavření vedlo k povstání českých stavů v roce 1618.

” Významným počinem na cestě za záchranou barokních kostelů na Broumovsku byla výstava fotografií Tempus Fugit, český čas plyne.

Jejich autorem je můj rodný bratr Dano Veselský, který je poměrně známým slovenským fotografem. Jeho snímky viděli lidé v Hradci Králové, v Praze, byli jsme třeba v Nitře, ale taky v Bruselu, v Paříži, ve Stockholmu. Díky výstavě v Bruselu se nám povedlo navázat bližší kontakty v Evropské unii.

V roce 2016 jsme byli v Chicagu, to byl náš první americký kontakt. O rok později jsme navázali cestou do New Yorku, a to díky někdejšímu primátorovi

Hradce Králové Martinu Dvořákovi, který nás pak dostal i do Ottawy. Konečné číslo instalací je třicet, u nás i ve světě. Poslední velká výstava byla v roce 2019 ve Varšavě. Dnes je expozice uložena na faře, uvažujeme ovšem o jejím pokračování. Mělo by ukázat, že za získané finanční dary opravdu opravujeme. Do budoucna nás čekají interiéry kostelů, ale s vědomím, že jeden oltář přijde tak asi na 2 miliony korun, to bude běh na dlouhou trať. A to už vidíme, že první opravené kostely by potřebovaly další odborný zásah. Třeba v Božanově byly při opravě použity sanační omítky. Tenkrát to byl hit, dnes se ukazuje, že to nebylo úplně ideální řešení. To je nekonečný příběh, to se nedá za lidský život stihnout ... Tempus Fugit.

Dalším zdrojem financí se stal nástěnný kalendář s fotografiemi autora výstavy Dana Veselského. První vydalo děkanství římskokatolické farnosti Broumov u příležitosti 300. výročí zahájení výstavby tzv. broumovských kostelů v roce 1719. Prezentace se vši parádou byla přímo v Bruselu. Fotky pro rok 2021 (třetí kalendář) jsou tentokrát výlučně z interiérů broumovských venkovských kostelů. Jejich obnovu již tradičně podporuje Královéhradecký kraj a poslanec Evropského parlamentu Tomáš Zdechovský.

Je tu také hudební festival Za poklady Broumovska, jehož koncerty se konají v prostorách barokních kostelů. Má

podporu Královéhradeckého kraje a také záštitu Ministerstva kultury, což si velice vážíme. Je vlajkovou lodí našich snah o záchranu barokních památek. Loňský ročník byl už patnáctý. Některé koncerty se konaly on-line, ale polovina programu byla podle plánu. Termín festivalu byl zrovna v době prvního uvolnění, takže to byl jeden z mála festivalů u nás, který se konal. A zároveň propojuje svět kultury se světem církve.

Eva Zálešáková)

P. ThLic. Martin Lanži

* 31. 1. 1977

Pochází ze slovenského Púchova. Byl kaplanem v Hlinsku, od 1. 7. 2007 působí v Broumově jako děkan římskokatolické farnosti.

Jeho cesta do Čech vedla přes starobylou slovenskou Nitru, studia dokončil v Praze. Povolání ke kněžství, které vnímá jako nezasloužené pozeruhodný dar, začal vnímat už během gymnaziálních studií. „*Nikdy jsem nechtěl být misionářem a už absolutně nikdy jsem nechtěl opravovat kostely. Ale vysvětlete to rodině Dientzenhoferů...*“

Od 1. 3. 2021 je P. ThLic. Martin Lanži prokurátorem a konzultorem Diecézního církevního soudu v Hradci Králové.